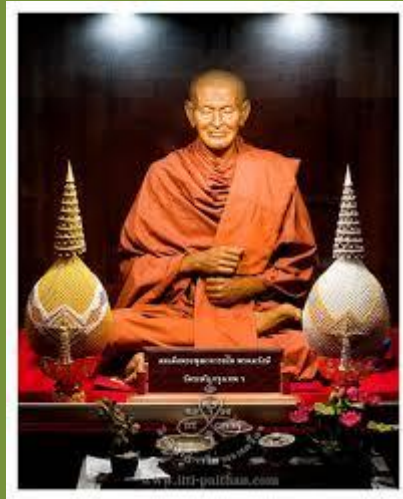

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

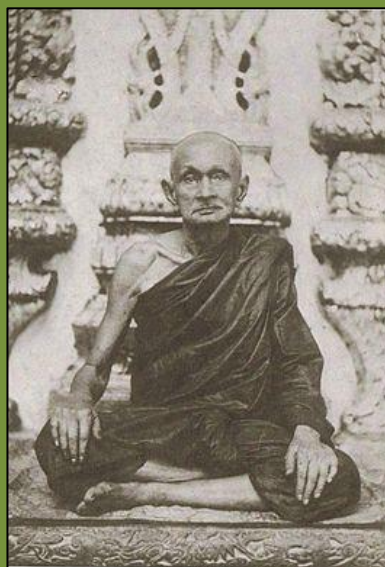
วัดระฆังโฆสิตาราม

พระอมตเถระ แห่งยุครัตนโกสินทร์

ผู้สร้างพระเครื่อง “พระสมเด็จฯ” อันศักดิ์สิทธิ์และเยี่ยมยอดที่สุด

ในบรรดา พระเครื่องทั้งหลายของประเทศไทย

เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี นามเดิมว่า "โต" (กล่าวกันว่าเมื่อเป็นเด็ก รูปร่างท่านแบบบาง ผู้ใหญ่จึงตั้งชื่อให้ตรงกันข้าม (ข่มนาม) ว่า "โต") นามฉายาว่า "พรหมรังสี" เกิดในรัชกาลที่ ๑ (สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ได้แล้ว ๗ ปี) ณ บ้าน ตำบลไถ่เงิน (ท่าหลวง) อำเภอนครชัยศรีอยุธยา เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมอก จุลศักราช ๑๑๕๐ เวลาพระ บิณฑบาต ตรงกับวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๓๑

มีผู้รู้ตำราโหราศาสตร์ได้ผูกดวงชาตาของท่านไว้ดังนี้ (ในหนังสือ "ประวัติชีวิต" ของพระยาทิพโกษา) ดวงชะตาของเจ้าพระคุณ สมเด็จฯ นั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ (ผู้สร้างพระกริ่งปวเรศน์ผู้เขียน) ทรงคำนวณถวายสมเด็จพระพุทธเจ้า หลวง ด้วยมีพระประสงค์จะทรงทราบว่า ผู้มีอายุตั้งแต่ ๘๐ ปีขึ้นไปจะมีดวงชะตาเป็นอย่างไร แล้วพระราชทานไปยัง สมเด็จพระกรมพระยา เทววงศ์โรปกการ ซึ่งได้ประทานให้แก่พระยาทิพโกษา ลอกคัดเก็บรักษาไว้อีกต่อหนึ่ง ดวงชะตาของเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ที่ว่านี้ลัคนาสถิตราศี โดหาทราบไม่ แต่ได้ค้นพบในที่อื่นอยู่ในหอพระสมุดแห่งชาติ ปรากฏว่าโหรวางลัคนาไว้ในราศีเมษ แต่พบในที่อื่นอยู่ในราศีพฤษภ. (มหาเฮง วัดกัลยาณ)

สำหรับดวงที่ท่านเห็นอยู่นี้ ผูกขึ้นจากข้อมูลการเกิดข้างต้น เพียงแต่ลงตำแหน่งดาวเพิ่มขึ้นจากเดิม ๓ ดวง คือ เนปจูน (น) พลูโต (พ) และแบคัส (บ) โดยได้วางลัคนาไว้ที่ราศีพฤษภ เนื่องจากช่วงเวลาที่พระบิดงทบาท กว่าจะออกจากวัดดอนหมิงเช้า พายเรือมากกว่าจะถึงบ้านโยม ก็คงใช้เวลาอย่างน้อยเป็นชั่วโมง เพราะต้องรับบาตรเรือยามา เวลาที่ลงไว้ เมื่อวางลัคนา และเทียบกับอัฐชีวประวัติ ตลอดจนอุปนิสัยของท่านแล้ว เชื่อว่า ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริง มากกว่าที่จะอยู่ในราศีเมษ (อ.เล็ก พลูโต)

วงศ์สกุลของเจ้าพระคุณสมเด็จฯ กล่าวกันว่า เจ้าพระคุณสมเด็จฯ เป็นพระราชโอรส ในพระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และตลอดจนชั้นสามัญชนทั่วไป ก็เข้าใจกันว่าเป็นเช่นนั้น แต่เรื่องนี้ไม่เป็นที่กระจ่างแจ้งจึงไม่ขอยืนยัน มารดาชื่อเกสร (ธิดานายชัย) เดิมเป็นชาวบ้านตำบลท่าอิฐ อำเภอกาฬโง่ ต่อมาในสมัยหนึ่งการทำนาไม่ได้ผลพระฝนแล้งมาหลายปี จึงย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ ณ บ้านไก่อ้น (ท่าหลวง) อำเภอกาฬโง่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่อย่างน้อยที่สุดท่านต้องเป็นเชื้อพระวงศ์ในราชวงศ์จักรี (ความปรากฏในจดหมายเหตุ บัญชีน้ำฝน ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เล่ม ๓ หน้า ๔๔ ว่า

"...วันเสาร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ (ต้น) ปีมอก จุล. ๑๒๓๔ เวลา ๒ ยาม สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว...ฯ" ดังนี้แสดงให้เห็นว่าท่านต้องเป็นเชื้อพระวงศ์) กล่าวกันว่าเมื่อท่านเกิดแล้ว ขณะที่ท่านยังเป็นทารกนอนบะเอน มารดาพาท่านไปพักอยู่ที่บ้านตำบลไชโย จังหวัดอ่างทอง พอท่านสอนเดินได้ มารดาก็พาท่านมาอยู่ ณ บ้านตำบลบางขุนพรหม จังหวัดพระนคร สืบมา (ในกาลหลังท่านจึงได้สร้างพระพุทธรูปใหญ่ไว้ ณ ตำบลทั้งสามเป็นอนุสรณ์)

เมื่อเยาว์วัย ท่านได้รับการศึกษาอักษรสมัยในสำนัก เจ้าคุณอรัญญิก (เจ้าคุณอรัญญิกเป็นชาวเวียงจันทน์ เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในวิปัสสนาธุระ มีคนนับถือมาก นามเดิมของท่านเข้าใจว่าชื่อแก้ว) วัดอินทรวรวิหาร (วัดนี้เป็นวัดโบราณ ใครสร้างไม่ปรากฏที่กล่าวในหนังสือเรื่องตั้งพระราชอาณัติผู้ใหญ่ในกรุงรัตนโกสินทร์ว่า เจ้าพระคุณสมเด็จฯ เป็นผู้สร้างนั้น เห็นจะหมายความว่า ท่านได้ปฏิสังขรณ์เป็นครั้งแรก เดิมเรียกว่า "วัดบางขุนพรหมนอก" ต่อมาพระองค์เจ้าอินทวงศ์ในกรมพระราชวังบวรวิเศษกาลที่ ๓ ทรงปฏิสังขรณ์ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นวัดอินทราภิรมย์ ภายหลัง (ในรัชกาลที่ ๖) ทางกรมพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารักษ์) พิจารณาเห็นว่านามพ้องกับวัดอินทราภิรมย์ (วัดบางยี่เรือใต้) คลองบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี จึงเปลี่ยนนามใหม่ว่า "วัดอินทรวรวิหาร" ปรากฏสืบมาจนทุกวันนี้

ครั้นอายุ ๑๒ ปี ในปีวอก พ.ศ. ๒๓๔๓ ได้บรรพชาเป็นสามเณร (จะบรรพชาที่วัดสังเวชฯ หรือ วัดอินทวิหารไม่ทราบแน่ แต่สันนิษฐานว่าจะบรรพชาที่วัดอินทวิหาร ด้วยเป็นสำนักที่ท่านเคยอยู่และศึกษาอักษรสมัยมาแต่แรก) เจ้าคุณบวรวิริยเถร (อยู่) เจ้าอาวาสวัดสังเวชวิศยาราม (เวลานั้นเรียกว่าวัดบางลำพูบน) จังหวัดพระนคร เป็นอุปชฌาย์ ต่อมาจะเป็นปีใดไม่ปรากฏ ได้ย้ายสำนักมาอยู่วัดระฆังฯ เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมต่อไป

ในตอนเช้าพระคุณสมเด็จฯ จะย้ายมาอยู่วัดระฆังฯ นั้นมีเรื่องเล่าว่า คืบวันหนึ่งพระอาจารย์ (เห็นจะเป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ (นาค) เปรียญเอก) นอนหลับฝันไปว่ามีช้างเผือกเชือกหนึ่งเข้ามากินหนังสือพระไตรปิฎกในตู้ของท่านจนหมดสิ้น แล้วตกใจตื่น ท่านได้พิจารณาลักษณะการที่ฝันเห็นว่า "ชะรอยจะมีคนนำเด็กมาฝากเป็นศิษย์ และเด็กนั้นต้องกอปรไปด้วยสติปัญญาอันสูงส่ง ต่อไปจะเป็นผู้ทรงคุณเป็นอย่างวิเศษผู้หนึ่ง" ครั้นรุ่งเช้าท่านจึงสั่งพระและเณรว่า วันนี้ถ้ามีใครนำเด็กมาขอให้รอยพบท่านให้จงได้ เผอิญในวันนั้น เจ้าคุณอรรถยุกติได้พาสามเณรโตมาถวายเป็นศิษย์ศึกษาพระปริยัติธรรม พระอาจารย์นั้นก็ยินดียิ่งไว้ ด้วยพิเคราะห์เห็นพฤติกรรมเป็นจริงตามความฝัน

เรื่องประวัติของเจ้าพระคุณสมเด็จฯ อันเนื่องด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น ได้ฟังผู้หลักผู้ใหญ่เล่ากันมาว่า ท่านได้เล่าเรียนในสำนักสมเด็จพระพุฒาจารย์ (นาค) เปรียญเอก วัดระฆัง เป็นพื้น และได้เล่าเรียนต่อสมเด็จพระสังฆราช (สุข) วัดมหาธาตุบ้าง นอกจากนี้จะได้เล่าเรียน ที่ใดอีกบ้าง หาทราบไม่ เล่าว่าเมื่อเป็นนักเรียนท่านมักได้รับคำชมเชยจากครูบาอาจารย์เสมอว่ามีความทรงจำดี ทั้งมีปฏิภาณอดเยี่ยม ดังมีเรื่องเล่าขานกันว่าเมื่อท่านเรียนพระปริยัติธรรมในสำนักสมเด็จพระสังฆราชนั้น ก่อนจะเรียนท่านกำหนดว่า วันนี้ท่านจะเรียนตั้งแต่ถึงนั้น ครั้นถึงเวลาเรียนท่านก็เปิดหนังสือออกแปลตลอด ตามที่กำหนดไว้ท่านทำดังนี้เสมอ จนสมเด็จพระสังฆราชรับสั่งว่า "ขรัวโตเขามาแปลหนังสือให้ฟัง เขาไม่ได้มาเรียนหนังสือกับฉันดอก"

ยังมีข้อน่าประหลาดอีกอย่างหนึ่ง ที่ท่านเรียนรู้ปริยัติธรรมแต่ไม่เข้าแปลหนังสือเป็นเปรียญ (ในสมัยก่อนนั้น การสอบพระปริยัติธรรมไม่ได้ออกเป็นข้อสอบเหมือนทุกวันนี้ การสอบในครั้งนั้นต้องสอบพระปริยัติธรรมต่อพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระสังฆราช (สุข) ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นการสอบด้วยปากเปล่า สุดแต่ผู้เป็นประธานกรรมการ และกรรมการจะสอบถามอย่างใด ต้องตอบให้ได้ ถ้าตอบไม่ได้ก็หมายความว่าตกเพียงแค่นั้น) และแปลกยิ่งกว่านั้นก็คือ มีผู้เรียกท่านว่ามหาโตมาตั้งแต่แรกบวช (ปรากฏในบัญชีรายนามพระสงฆ์พระราชทานฉันทสัทธิปกรณ์ราย ๑๐๐ ในงานพระราชพิธีวิสาขบูชา รัชกาลที่ ๓ วันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ แต่ไม่ลงปี มีนามเจ้าพระคุณสมเด็จฯ เขียนว่า "มหาโต เปรียญเอก บางแห่งว่า มหาโต เปรียญ ๔ ประโยคแรก) แต่บางคนเรียกว่า "ขรัวโต"

ทั้งนี้เพราะเห็นว่าท่านมักชอบทำอะไรแปลกๆ ไม่ซ้ำแบบใคร นี่เป็นเรื่องธรรมดาของอัจฉริยบุคคล ซึ่งตามปกติคนส่วนมากไม่ค่อยเข้าใจในอัจฉริยภาพอันมีความหมายสูง อัจฉริยบุคคลแทบทุกท่านเมื่อยังมีชีวิตอยู่ มักจะมีผู้เข้าใจว่าบ้าเสมอ มีมติอยู่ข้อหนึ่งว่า "อัจฉริยบุคคลและคนบ้านนั้นอยู่ห่างกันเพียงก้าวเดียว" ว่าถึงความรอบรู้พระปริยัติธรรม ปรากฏว่าท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ เป็นผู้แตกฉานในพระ

ไทรปิฎก มีชื่อทั้งเป็นผู้เรียนก็เรียนเก่งกว่าใคร เป็นครูก็สอนได้ดีเยี่ยม มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย ศิษย์ที่เป็นเปรียญเอกและทรงสมณศักดิ์สูงคือ หม่อมเจ้าพระสมเด็จพะพุฒาจารย์ (ทัต) วัดพระเชตุพน

เจ้าพระคุณสมเด็จฯ สิ้นชีพิตักษัย ณ หอสดมภ์วัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี เมื่อเวลา ๒ ยาม (๒๔.๐๐น.) วันเสาร์แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ (ต้น) ปีวอก จุลศักราช ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ คำนวณอายุได้ ๘๕ ปี ครองพรรษาได้ ๖๕ พรรษา.

พระเครื่อง “พระสมเด็จฯ”

พระสมเด็จฯ สร้างโดยพระคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ผู้เป็น “อมตะ” ของประเทศไทย ทรงได้รับการถวายพระเกียรติจากวงการนักนิยมพระเครื่องนามว่า “จักรพรรดิแห่งพระเครื่อง” ที่มีอายุยืนยาวนานกว่าหนึ่งศตวรรษ จัดเป็นโบราณวัตถุที่มีค่ามหาศาลชิ้นหนึ่งที่สูงด้วยค่านิยม และเลิศด้วยพุทธานุภาพอันสูงส่งในด้านกฤตยาคมและอนุภาพ มีพุทธานุภาพพิเศษทางด้านแคล้วคลาด และเมตตามหานิยม เป็นเลิศ สมเป็นยอดพระเครื่องอันดับหนึ่งของไทย อีกทั้งยังเป็นยอดสุดปรารถนาของนักสะสมพระเครื่องทุกๆ ไป ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่า มวลสารวัสดุที่ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ นำมาผสมผสานเป็นเนื้อพระนั้น ได้แก่ ผงดินสอพอง ผงที่เกิดจากการเขียนอักขระเลขยันต์ หัวใจพระคาถาในกระดานชนวนแล้วลบเอาผง ได้ผงวิเศษคุณ 5 ประการ คือ ผงปลมั่ง ผงอิทธิเจ ผงตรีนิสิงเห ผงมหาราช และผงพุทธคุณ แล้วยังประกอบด้วยผงปูนขาว ได้จากเปลือกหอยนานาชนิดมาโขลกผสมเกสรดอกบัว เนื้อและเปลือกกล้วยหอมจันทร์ กล้วยน้ำว้า น้ำมันตั้งอิ้ว ขี้ธูปในพระอุโบสถ ขี้โคลไบเสมา น้ำอ้อย เศษอาหารที่ท่านเจ้าพระคุณฯ ฉ้น เศษขานหมาก ผงใบลานเผา ข้าวสุกก้นบาตร แร่หินทราย วานต่างๆ และน้ำมันจันทน์ ที่ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ เก็บเอาไว้แล้วประจุพระพุทธานุภาพด้วยยอดพระคาถาพิเศษ “ชินบัญชรคาถา” ซึ่งท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ได้รจนาขึ้นไปด้วยสำนวนโวหารอันไพจิตร สำหรับใช้ในการบริกรรมประจุพระพุทธานุภาพ พระปฏิมากรรม ขนาดเล็ก ซึ่งเรียกว่า “พระเครื่อง” หรือ “พระสมเด็จฯ”

การสร้างพระของท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ เล่ากันว่า ผู้แกะแม่พิมพ์ถวายคือ “หลวงวิจารณ์ เจียรนัย” ช่างทองหลวงในราชสำนัก ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 4 และสมเด็จพุฒาจารย์ (โต) ได้สร้างพระพิมพ์สมเด็จไว้หลายพิมพ์ ท่านผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวไว้ว่า ท่านสร้างประมาณ 73 พิมพ์ ที่นิยมในปัจจุบันมีอยู่ไม่กี่พิมพ์ พระปรมาจารย์ของท่าน คือ สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ทรงเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (ชาวบ้านทั่วไปมักเรียกพระองค์ว่า "สังฆราชไก่อีเรือน" เพราะร่ำลือกันว่า ทรงข้าของวิปัสสนาธุระถึงขนาดทำให้ไก่อีเรือนเชื่องด้วยอำนาจพรหมวิหารได้) ซึ่งสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต) ได้ยึดแบบพิมพ์พระเครื่องของสมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ได้แก่ “สมเด็จจอรหัง” เป็นแบบอย่าง ซึ่งนับว่าเป็นต้นสกุลของพระสมเด็จ ฯ ที่มีชื่อเสียง เกียรติคุณโด่งดัง トラบเท่าทุกวันนี้

พุทธลักษณะของพระสมเด็จฯ เป็นพระพุทธรูปปฏิมาประทับนั่ง ปางสมาธิ การซ้อนพระชนม์ (แข็ง) มีทั้งแบบราบและแบบขัดเพชร ห่มจีวร ปราศจากเครื่องทรง ประทับนั่งเหนือพระอาสนะ ฐานสิงห์ 3 ชั้น ภายใต้ประภามณฑล ลักษณะเป็นเส้นหวายผ่าซีก ผนังกรอบทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า จำแนกพุทธลักษณะตามวัด 3 วัดที่สร้าง คือ วัดระฆังโฆสิตาราม วัดบางขุนพรหม และ วัดเกตะไชโย ดังนี้

พระสมเด็จวัดระฆังโฆสิตาราม จำแนกตามความนิยม ได้ 4 พิมพ์

1. พิมพ์พระประธานหรือพิมพ์ใหญ่ จากการพิจารณาพิมพ์ใหญ่ วงการพระเครื่องแบ่งแยกคร่าวๆ เป็น 4 แม่พิมพ์ (ความเป็นจริงเกิน 10 พิมพ์) คือ พิมพ์ใหญ่เกศทะเลชุ้มน พิมพ์ใหญ่มีเส้นแซม พิมพ์ใหญ่เอวผาย พิมพ์ใหญ่อกกระบอก

2. พิมพ์เจดียสามารถแบ่งได้คร่าวๆ เป็น 3 แม่พิมพ์ ได้แก่ พิมพ์ใหญ่ พิมพ์กลาง และ พิมพ์เล็ก ซึ่งความเป็นจริงแบ่งอย่างละเอียดน่าจะถึง 10 พิมพ์

3. พิมพ์ฐานแซม แยกย่อยได้ 2 แม่พิมพ์ คือ พิมพ์อกร่อง และ พิมพ์อกตัน ซึ่งความเป็นจริงน่าจะมีพิมพ์ย่อยเกิน 10 พิมพ์

4. พิมพ์เกศบัวตูม แยกได้ 3 แม่พิมพ์ คือ พิมพ์ใหญ่ พิมพ์กลาง และ พิมพ์เล็ก

พระสมเด็จวัดบางขุนพรหม

สำหรับพระสมเด็จวัดบางขุนพรหมนั้นเหมือนตราดวง ธนโกเศศ ท่านได้อาราธนาเรียนเชิญเจ้าประคุณสมเด็จโตเป็นองค์ประธานในการสร้างพระสมเด็จวัดบางขุนพรหมด้วยการสร้างพิมพ์เพิ่มเติมจากวัดระฆังอีก 6 แม่พิมพ์ ได้แก่ พิมพ์เส้นด้าย พิมพ์สังฆาฏิ พิมพ์ฐานคู่ พิมพ์อกครุฑ พิมพ์ปรกโพธิ์ และ พิมพ์ไสยาสน์

พิมพ์ใหญ่

พิมพ์เจดีย์

พิมพ์เส้นด้าย

พิมพ์เกศบัวตูม

พิมพ์ฐานแซม

พิมพ์ฐานคู่

พิมพ์ออกครุฑ

พิมพ์ปรกโพธิ์

พิมพ์สังฆฏิ

แต่ละพิมพ์ที่กล่าวมานี้ มีแม่พิมพ์ที่แยกย่อยอีกหลายพิมพ์ เช่น สมเด็จพิมพ์เส้นด้าย จะมีพิมพ์เส้นด้ายใหญ่ เส้นด้ายแขนกลม เส้นด้ายแขนหักศอก เป็นต้น อย่างไรก็ตามในการสร้างพระสมเด็จวัดบางขุนพรหมเป็นแบบเร่งร้อน มวลสารผงวิเศษจึงมีน้อย หนักไปทางปูนเปลือกหอยเปลือกปู และในความเป็นจริงได้มีการแกะแม่พิมพ์ 4 แม่พิมพ์แบบวัดระฆังให้เป็นแม่พิมพ์ใหม่เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของวัด

บางขุนพรหมด้วย ทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อจะทำให้ทันกำหนดเวลาบรรจุกรุ ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ขณะที่บรรจุกรุ พระสมเด็จวัดระฆังที่อยู่วัดระฆัง บางส่วนก็ได้นำมาบรรจุด้วย การพิจารณาจึงต้องละเอียดแยกให้ได้ว่า องค์ไหน คือ พระสมเด็จวัดระฆังฝากกรุ กับ สมเด็จวัดบางขุนพรหมยืมพิมพ์วัดระฆัง

พระสมเด็จวัดเกตไชโย

พระสมเด็จวัดเกตไชโยมีประวัติการสร้างอย่างยาวนาน มีทั้งนำไปแจก และ บางส่วนบรรจุกรุ พิมพ์ทรงมีจำนวนมากมายหลายพิมพ์ แต่ในการประกวดพระสมเด็จวัดเกตไชโยจะกำหนดไว้เพียง 3 พิมพ์ ได้แก่ พิมพ์ 7 ชั้น นิยม พิมพ์ 6 ชั้น ออกต้น และพิมพ์ 6 ชั้น ออกตลอด

แหล่งที่มาข้อมูล <http://www.watrakang.com/biography.php4>